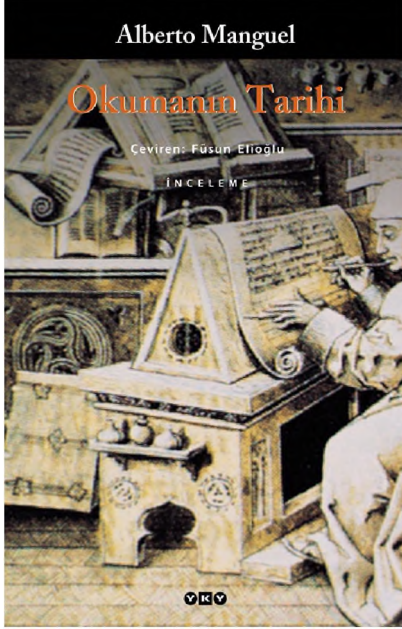

Manguel, A. (2015). *Okumanın tarihi*. (F. Elioğlu, Çev.). 7. bs. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 419 s. 21 cm. Kaynakça ve dizin var. ISBN: 9789753639194

Book Review

A History of Reading

The meaning of reading according to Alberto Manguel is to have the art of giving life to a message which comes from past to today. Reading is the objective/ intellectual context of starting up and shutting the time. Reading is an open ended tool that makes it possible to know the words/thoughts which spoke to humanity from long time ago. The books/libraries offer a way to look at the nature, understand history, live and interpret the life. In other words, , the books/libraries are natural spaces of the freedom of opinion. The reading action is a great need to redefine the Universe, realize miracles, oppose injustice. In essence, the life is focused on the reader from the beginning of transferring the words by writing. The history of reading started when the first writer drew and gave voice to the first letters. In brief, the history of reading is considered as the

reading action within a wide context. Now, we know there is a history of the reading...

Okumanın tarihi, hayatın kendi sesiyle ve rengiyle başlamaktadır. Yeni zamana açılan her an, yeniden sözlerle/ sözcüklerle yol almaktadır. Okumanın çağırın sesine kulak vermek, yaşamın dilini anlatan kitapların ardına düşmek demektir. Söz, sözcük ve yazı yaşamın tarihsel izdüşümünü en yalın biçimde belleklere taşımaktadır. Yitmeyen bir bağlılığın/ birlikteliğin başat ögesi okumak olmaktadır.

Alberto Manguel için “her kitabın yazgısı, özellikle de yazarı için gizemli” (s.9) olsa da *Okumanın Tarihi*, yaşam atmosferimize yeni bir boyut kazandırmakta, okumanın ve bilginin tarihsel bilincine yeni bir soluk aldırılmaktadır. Manguel’in geçmişten geleceğe bakışımı; adeta karanlıktan aydınlığa ve/veya siyahtan beyaza dönüşen an(lar)ın izi olabilmektedir. Görmenin/ bakmanın dili, yeni bir dünya yaratılmaktadır; okumanın tözü belleği, bilinci ve bilgiyi taşımaktadır. Manguel, okumanın adına aralanan ve aranan yaşamın ortasında önemli bir tanık olabilmekte ve yine yaşamın söylemek istediklerini katkı da sağlayarak sunabilmektedir. Okuma eylemi “tüm duyuların katıldığı, yakın ve fiziksel bir bağ kurar: Gözler sayfadan sözcükleri tanır; burun kâğıdın tanıdık kokusunu duyar, tutkalın, mürekkebin, karton ya da derinin kokularını alır; eller kâğıdın kaba ya da yumuşak kenarına, cildin sertliğine ya da yumuşaklığına dokunur” (s.289). Bir diğer ifadeyle Manguel için okuma tutkusu zamanla bir okuma eğitime dönüşmektedir. Öyle ki, kitaplar elimiz/gözümüz/kulağımız gibi duyu organlarımızdır ve okumak yaşam suyumuz olmaktadır. Özde “okumak, neredeyse nefes almak kadar temel bir işlevimizdir” (s.24).

Okumak, yol ve yordamıyla bir eylem halidir: Yapı taşlarını sözcüğün oluşturduğu,

yaşanılanları yazının ilettiği, uzamı ve zamanı kitabın taşıdığı... Belleğin, bilincin ve bilginin güç kazanımını sağlarken onların saklısında duranları öne çıkarmaktadır, okuma eylemi. Okuma geliştikçe/çoğaldıkça bilincin/belleğin kapıları açılmakta ve/veya bilginin labirentlerinde kayboluşlar ve yer buluşlar başlamaktadır. Okuma eylemiyle gelip durulan her yerde kitap bulunmaktadır. “Ne var ki, okurlar kitabı kendilerine ait kırlarlar ve sonuçta kitap ile okur bütünleşir. Bir kitap olan evren aynı kitapta tek bir harf olan okur tarafından okunur” (s.212). Yazın ortamının öncülünün kitap olduğunu anımsarsak, imlenen her süreçte çok yönlü zenginliğini kitabın sağladığı da öngörülebilir. Nitekim kitap, kendi bilgi birikimini oluşturduğu gibi, düşünce sistematüğini geliştirmektedir. Kitabın bu temel özelliği/işlevselliği, kendi alanında düşünsel/ düşsel üretimi de kaçınılmaz kılmaktadır. Ayrıca kitap, dilin zenginleşmesine ve hayatın dolaysızca kavranışına da yardımcı olmaktadır. Manguel’e göre “kitap simgesel olarak o denli önemlidir ki, varlığı ya da yokluğu bakanın gözünde kişiyi akıl gücü ile donatır ya da ondan arındırır” (s.258). Özde, kitap kişiye entelektüel yetki kazandırmaktadır.

Yazının yansıtıcılığı ve kalıcılığı sayesinde söz, yitip gitmekten kurtulmaktadır. “Klasikleşmiş bir deyim olup, günümüzde ‘yazı kalır, söz uçar’ anlamına gelen *scripta manent, verba volant*, aslında yazıya değil, söze övgü düzmek için kullanılır” (s.68) olsa da yazı olmadan ölümün ve unutuluşun üstesinden gelinememektedir. Özellikle belirtmek gerekir ki “tek bir eylemle -kil tablete yapılan ufacık bir çizikle- o adı sanı bilinmez ilk yazıcı tüm bu olanaksız gibi görünen şeyleri bir çırpıda başarmıştır” (s.217). Bir diğer deyişle sözleri/sözcükleri birer gereç gibi görme ediminin kazanılması varsıl olma bilincinin önünü açmıştır. Ayrıca “ilk çizik ile yaratılan yalnızca yazı olmakla kalmamıştır: Gerçekleşen bir başka buluş daha vardır. Yazı yazma eyleminin amacı metnin kalıcılığını sağlamak -başka bir deyişle okunabilir yapmak- olduğuna göre, çizik aynı anda bir okur da yaratmaktadır” (s.217). Dolayısıyla okur, en başından bu yana yazının/yazmanın yüceliğidir. Sözcüklerle anlatılan evren, kuşkusuz önce görme/yaşama yetisiyle kuşatmaktadır, okuru. Okur için görmeyi öğrenmek bir anlamda hayatın ilk bilgisidir denilebilir. “Okumak gözlerde başlar” (s.48) ve görmek “bilgi edinmemizi sağlayan duyuların en büyüğü” (s.48) olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda okur açısından görmek, sözden de önce gelen bir uyanıştır. Bu uyanışlarda/ farkındalıklarda ise yazı bir sonuç olmaktadır.

Doğaya bakmak, tarihi anlamak; hayatı yaşamak/ yorumlamak için bir yol/ yordam sunmaktadır, kitaplar ve kütüphaneler. “Her kitap kendi başına bir dünyadır” (s.29) ve “kütüphaneler özlerinde düşünsel özgürlük alanlarıdır” (s.12). İnsan gerçekliğinin dilidir, alfabetesidir, kütüphaneler. Görkemli bir “kütüphanenin amacı insan bilgisinin tümünü bir yere toplayabilmektir. Aristoteles için kitap toplamak bilim adamının çalışmalarından biriydi ve bir ‘anımsatma aracı olarak’ gerekliydi. Öğrencilerinden biri tarafından kurulan kütüphane ise genişletilmiş bir türdü: bu ‘Evrenin belleği’ olacaktı” (s.227). Bilgi sevgisinin getirdiği gereksinim üzerine kuruludur, kütüphaneler. İnsanın bilme ve öğrenme isteği kütüphanelerde bir heyecana dönüşmektedir. Kütüphane raflarının karşısındaki okur her adımında yeni bir sese/

yere yönelmektedir. Okur olarak “bizler ne olduğumuzu ve nerede olduğumuzu görebilmek için sürekli kendimizi ve çevremizi okuyoruz” (s.24).

Kütüphaneleri önemseyen, kitapları okuyan Alberto Manguel; rastlaştığı ve yüzleştiği her kitap/yazar ile hiç de yabancı olmadığı bir iletişim kurmakta, etkileşim yaşamaktadır. Kitap ve kütüphane yazınının sözcüsü; gelenek ve geleceğin yansıması; edilgenliğin ve etkenliğin tanıdığı olan Manguel, okumanın tarihi için açıklayıcı ve katılımcı bir sestir. İç içe geçen/gelişen okumanın tarihine ait kurgulamada, yazarın birikiminin başarısı görülmektedir. Aynı zamanda Manguel, kuşatıcı ve kapsayıcı bir belleğin/ bilincin/ bilginin bakışıdır. Öyle ki, yazarın yaptığı alıntılar ve aktarmalar önemli bir satır arası okumanın başarısı olurken gerçekleştirdiği anlatı ileri bir tanıklığın sesi olmaktadır.

Alberto Manguel kendisini Borges’e götüren duygunun farkındadır: bir yanda okumak öte yanda ise Borges bulunmaktadır. Onun için “gözleri görmeyen yaşlı adama okumak tuhaf bir deneyim” (s.38) olsa da buluşmanın heyecanı; elbette bir yazarın dünyasına, yazarlık yolunun ötesine ve yine yazdıklarının yansısıyla bakmakla birlikte okumanın kendisine, ortamına ve zenginliğine erişmekle artmaktadır. Çoğu kimsenin kendini bulduğu tek yer kitaplardır. Bir anlamda düşünmenin boyutlarını açan, yaşama felsefesinin ne anlama geldiğini anlatan ve eleştirel düşüncenin benliğimize yerleşmesine katkı sunan, sarılıp bağlandığımız kitapların dinamik gücüdür.

Manguel’in dile getirdiği; salt bir insan ömrünün tanıklığından öte insanlığın yaşadığı coğrafyanın renkleri ve yeni zaman dizemlerinin sesleridir. Manguel, salt bir ömrün değil, geniş bir dönemin tarihselliğinde ve belgeselliğinde okumanın temel gerçekliğini sunmaktadır, okuyucusuna. Elbette yaşadığı ortam, insan ilişkileri, mekânlar, zamanlar ve ritimler belirli bir etkiye sahiptir. Ancak, yaşamışlığın derin izleri ve takipleri onun içtenlikli okumaları ve incelikli anlatımlarıyla yeniden hayat bulmaktadır; okumanın tarihi de bu olsa gerek...

Şüphesiz, her okuma yordamıyla yaşamı kavrayış bilinci farklı bir düzlemde gerçekleşmektedir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki Alberto Manguel’in olanca içtenliğiyle anlattığı/ aktardığı, okumalarına ve yaşamına değişik açılardan tanıklıklar getiren bu kitabı; okuru, heyecanlı bir okuma serüvenine çıkarmaktadır. Sözle başlayıp, yazıyla süren, kitapla ve okuma uğraşısıyla yaşamın labirentinde gezinen her çabanın yansısını bu kitapta bulmak olasıdır. Okumanın Tarihi’nde gelip durulan yer, okur için bir tür kesişme noktasıdır. Belirtmek gerekir ki yüzü bilgiye ve öğrenmeye dönük okurlar, aydınlanmacı bir bilinç ışığıyla yol almakta ve insanlığı koruyacak, geliştirecek tek düşünce kaynağının orada olduğunu bilmektedirler. Kitabında yazar Manguel, okumaktan – insana giden yolları açık tutmaktadır. Yazar, yalnızca okuma tarihini kavramak ve anlamak amacının dışında konunun derinliğine inerek oradaki düşü ve düşünceyi yaşamakta/yaşatmaktadır. İşte yazar Manguel, bu bilinç yoluyla konuya yaklaşmakta ve yazma örgüsünü böyle zenginleştirmektedir.

Okumanın Tarihi; okumanın dünü kadar, tarihsel bir duyuş, sezış, bakış kitabıdır. Geçmiş okumak düşüncesinin bugünün dilini kurmak ve geleceğin düşlerinde yaşamak

heyecanını bizlere verdiğiinden *Okumanın Tarihi*'ni okumak; zamanın anlamına yönelik bir yolculuktur, öte yanıyla. Okumaya dair tarihsel bilincimizi ortaya koyan bu kaynağı doğru okumak gerekmektedir. Tarihi geçmiş, geçmişi de tarih olarak yorumlamaktan kaçınılmalıdır. Elbette tarih “yalnızca geçmişi aktarmakla kalmayıp geleceği de biçimlendirmektedir. Kişiliği açıkladıkları kadar onu oluşturmaktadır” (s.279). Nitekim tarihin doğası zamandır ve nesnesi ise insan/ mekân gerçekliğidir. Tarih, bir anlamda geçmişi okumaktır. Buradan yola çıkarak *Okumanın Tarihi*'nin yanına kitabın/kütüphanenin serüvenini de eklemleyebiliriz. Çıkış noktaları aynı olsa da duruş, duyuş ve direniş yerleri/ söylemleri farklıdır. Dolayısıyla *Okumanın Tarihi* adlı bu kitabı; dünyanın büyük bilgisine sahip, küçük dev adım olarak anlamlandırma olanağı bulunmaktadır.

Toplumsal değişim, birçok olgunun temelde biçimleyici ögesi gibi görünse de; toplumun kendine özgü değerleri de değişimi, gelişmeyi birçok aşamada olumlu-olumsuz yönde etkileme gücüne sahiptir. Toplum odaklı en büyük kazanım; okumanın her şeyden önce gelmesidir. Nitekim “toplumlar yazı olmadan da var olabilirler ve olanları da vardır ama hiçbir toplum okumadan var olamaz” (s.24) konumdadır. Manguel'e göre “okumanın kümülatif olduğu ve geometrik olarak arttığı” (s.38) görülmektedir. Dolayısıyla denilebilir ki okumanın tarihi, edebi olmaktan çok toplumsaldır!

Kısacası, “*Okumanın Tarihi* Alberto Manguel'in Borges'e kitap okuduğu yıllardan, bulunan en eski kil tabletlere ve CD-ROM'lara, kitap okumak için tasarlanmış yataklardan dünyanın en etkileyici kütüphanelerine dek tutkulu bir okurun çok renkli dünyası”na (arka kapak) yapılan yolculuğu anlatmaktadır.

Yalçın Yalçınkaya
Marmara Üniversitesi
yalcin.yalcinkaya@hotmail.com